

VICENTE RISCO ÉS A GALEGO NACIONALIZMUS ELMÉLETE

Vicente Martínez-Risco y Agüero (1884–1963) születése szerint a 18. századtól formálódó spanyol nemesi középosztály tagja volt. Családjában természetesen élt együtt a *fidalgo* (*hidalgo*) tradíció és a szabad pályákon, illetve az államapparátusban való érvényesülés vágya. Maga Vicente Risco is jogot végzett Santiago de Compostelában, 1906-ban, és édesapja nyomdokait követve galíciai szülővárosában, Ourensében vállalt hivatalt. Ekkoriban intellektuális érdeklődése igen szerteágazó volt. Olvasta az irodalmi avantgarde szerzőit és kora filozófusait. Nagy hatást gyakoroltak rá Nietzsche gondolatai és a dekadentizmus, de foglalkoztatta az orientalisztika és az okkultizmus is. A szellemi kalandokban társai voltak gyermekkori barátai, Florentino López Cuevillas (1886–1958) és Ramón Otero Pedrayo (1888–1976), akiket ugyancsak a galego kultúra jeles képviselőiként tartunk számon.

Riscót az 1910-es évektől intellektuális ambíciói jogászi-hivatalnokai pályájától egyre inkább elidegenítették. Ekkor már cikkei jelentek meg társadalmi, politikai kérdésekről, és fordított: a 18. századi anacreontika líráját, Verlaine-t és a Mahabharatát. 1913-ban Madridba ment, hogy tanári képesítést szerezzen. 1916-ban tért vissza Ourensébe, ahol a tanítóképző történelemtanára lett. A következő évben Arturo Noguerol Buján (1880–1936) ügyvéd, újságíró és Risco irodalmi és „*neosófiai*”, azaz egyfajta új bölcséletet, új életszemléletet közvetítő lapot alapított *La Centuria* címmel. A folyóirat nem volt hosszú életű, 1917 júniusa és 1918 júliusa között hét száma jelent meg, kevés kivétellel még nem galego, hanem spanyol nyelvű írásokkal. Szerepe a galíciai nacionalizmus történetében mégis jelentős, mint olyan műhelyé, mely az 1920-as évek galego szellemi életét domináló *Nós* csoport előfutára volt.

Távolról, a spanyol egység felől tekintve a galego nemzeti mozgalom a következőképpen fest: „A [19.] század végén éledő katalán, baszk és galíciai nacionalista mozgalmaknak hosszabb az élettartamuk, mert a restaurációs politika miatti elégedetlenség is táplálja őket. Egy időben jönnek létre, és mindhárom saját régiója idealizált történeti képét alakítja ki – (...) a centralizmusban látják Spanyolország bajainak okozóját, haladást és jólétet ígérnek a jövőre nézve, ha *nemzeti* programjuk megvalósul. (...) A 20. század során a regionalizmusok követelőzőbbek és nacionalistábbak lesznek, és céljuk az autonómia megszerzése lesz. Annak ellenére, hogy eredetükben és mitológiájukban egyeznek, a három mozgalom fejlődése nagyon eltérő: a katalán nacionalizmus a középosztályokat tüzelte fel, hogy a helyi polgárság gazdasági céljainak szolgálatába állítsa őket, a baszk mély törést idézett elő Euskalherriá (Baskföld) lakóinak kollektív tudatában, a galíciai pedig nem lett több városi értelmiségi irányzatnál.”¹

Vicente Risco csatlakozott a galego nacionalistákhoz, és cikkei és esszéi által hamarosan a mozgalom elismert ideológusa lett. 1918-ban kezdett az *A Nosa Terra* (A mi földünk) című folyóiratnak dolgozni. Itt közölte nagy hatású írását A galego nacionalizmus elmélete (*Teoría do nazonalismo galego*) címmel, melyet fordításban közlünk.

Vicente Risco munkássága kapcsán érdemes, alább közölt szövege megértéséhez pedig szükséges némileg árnyalni a spanyol egység felől közelítve némileg leegyszerűsítettnek látszó képet. A galego nemzeti mozgalom története az elméleti alap, illetve az önmeghatározás módosulásában is megragadhatóan, kronologikusan szakaszolható. Az első periódus az 1880-as években ért véget, mikor a

19. század közepén kibontakozó galego *provincializmust* a *regionalizmus* váltotta fel. Majd a regionalizmus helyét a voltaképpeni *nacionalizmus* vette át, definitív módon 1918. november 17–18-án. Ekkor tartották ugyanis az anyanyelvben való testvériség mozgalmának² első nagygyűlését (*1ª Asemblea das „Irmandades da Fala”*) Lugóban, Antón Lousada Diéguez (1884–1929) elnökletével, ahol a résztvevők a galego néphez intézett manifesztumukban kinyilvánították, hogy nacionalistának tekintik magukat: „Mivel Galíciában megvan a nemzeti lét minden alapvető jellegzetessége, mi magunkat mától kezdve örökre galego nacionalistáknak nevezzük, hiszen a »regionalizmus« kifejezés nem fedi minden törekvésünket, és nem is öleli fel problémáinkat a maguk teljes intenzitásában.”³

Irmandades da Fala – jellemzően értelmiségi csoportosulások, társaságok, melyek 1916-tól kezdve alakultak Galícia szerte, főleg a városokban (1923-ra számuk elérte a 28-at),⁴ a történelmi hagyományra épülő nemzeti célok érdekében. Névválasztásuk sokatmondó. Az elnevezés első tagja: *Hermudad/Irmandade*, a középkor többfunkciós városi milíciája a spanyol múltból jól ismert fogalom. Egyrészt folytonosságot sejtet, a historizáló tradícióval való kontinuitását, másfelől érzékelteti a mozgalom urbánus kötődéseit, progresszivitását, harcos jellegét. Gondoljunk csak Fernand Braudel megjegyzésére a *Hermudad* kora újkori szerepével kapcsolatban: „Az első *Hermudad* széles körű városi mozgalom volt, vészharangjai városról városra riasztják egymást, az új idők hírnökeiként.”⁵ Valahogy így volt ez a modern kori testvéri társaságok esetében is, melyek ahogy az elnevezés második fele, a *Fala*, a beszéd, a beszélt nyelv, a beszélgetés szó jelzi, a galego nyelv, ezen keresztül a nemzeti kultúra, a történelmi hagyomány felélesztése, védelme érdekében szerveződtek. Mozgalmuk jellege mindvégig kulturális és társadalmi maradt, főként az anyanyelvre és a nemzeti irodalomra irányuló kezdeményezésekkel, erős kötődésekkel a galego kultúra megújulásának kezdetét jelentő, az európai romantika áramlatába illeszkedő *Rexurdimento* (Újjászületés) irodalmi programjához. Az alapvetően kulturális nacionalizmust politikai alakulatok létrejötte is kísérte, a galíciái nacionalista mozgalom legjelentősebb politikai pártja 1931-ben alakult meg *Partido Galeguista* néven, Pontevedrában, 22 szervezetet egyesítve, az autonomistáktól az *Irmandades* tagjaiig.

Az 1920-as évek rendkívül gazdag időszaka volt a galego kultúrának az irodalom, a képzőművészet, de talán leginkább az elmélet terén, sajátos világlátás, merőben új gondolkodásmód kialakulásának kezdete.⁶ Ekkor jött létre a spanyol polgárháborút megelőző időszak legkiemelkedőbb és egyben legambiciózusabb galego sajtóterméke, az 1920. október 30-án induló *Nós* (Mi) című folyóirat (nem összekeverendő a hasonló című madridi lappal). Ennek lett irodalmi vezetője Vicente Risco. Az Ourenseben szerkesztett *Nós* körül ott voltak az *Irmandades da Fala* idősebb alkotói, az 1880 és 1890 között születettek, akiket szokás „Risco generációjaként” emlegetni, például Lousada Diéguez, Florentino Cuevillas, Ramón Otero Pedrayo, Ramón Cabanillas Enríquez (1876–1959), Alfonso Daniel Rodríguez Castelao (1886–1950) vagy Xoán Vicente Viqueira (1886–1924), akitől összeállításunkban szintén közlünk írást. És a korábban már a *La Centuria* köréhez is kapcsolódó fiatalabb generáció tagjai, mint Fermín Bouza Brey (1901–1973), Ricardo Carballo Calero (1910–1990) vagy Álvaro Cunqueiro (1911–1981).⁷ A névsor korántsem teljes, hiszen a havonta megjelenő *Nós* a galego szellemi élet legkiválóbbjainak találkozási pontja volt bő másfél évtizeden át. Utolsó, 137/138.

száma az 1937. május–júniusi volt (megjegyzendő, hogy a lap 1923–1925 között szünetelt).

A *Nós* gyakran közölt portugál szerzőket, hiszen a szomszédos ország nemcsak földrajzilag, de nyelvileg és kulturálisan is igen közel áll a galegókhöz. A nacionalisták szemében pedig történelmileg, politikailag bizonyos esetekben Portugália képviselte az ellenpontot, az alternatívát Kasztíliaival szemben.⁸ Gesztusértékű, hogy a programszerűen kizárólag galego nyelvű folyóirat eredetiben közölt portugál verseket.

Hasonló szellemi közelséget éreztek a lap készítői a kelta tradíció okán az írekhez is. Spanyolországban először a *Nós* hasábjain jelentek meg részletek Joyce *Ulysseséből*, két fejezet Otero Pedrayo fordításában.⁹

A spanyol Második Köztársaság (1931–1933) idején a *Nós* csoport fő ideológusa, Vicente Risco elfordult a nacionalizmustól, és 1935-ben már a galego jobboldal egyik vezéralakjává vált.¹⁰ A polgárháború, mely két kibékíthetetlen táborra, sőt két szemben álló harcoló félre osztotta Spanyolországot, a galego nemzeti mozgalom képviselőit is állásfoglalásra készítette. Így például Otero Pedrayo 1937-ben katedrájáról lemondva belső emigrációba vonult. Erkölcsi meggyőződése a Franco-diktatúrával szemben kemény ellenzékivé tette.¹¹ A másik pólust képviselte például Vicente Risco, aki egyfajta csendes szimpátiával támogatta a francóisták győzelmét követően kiépülő rendszert. Ettől kezdve haláláig jórészt spanyolul publikálta irodalmi és történeti műveit, szinte tagadásaként mindannak, amit mint a galego nemzeti mozgalom vezéralakja képviselt.

Vicente Risco: A galego nacionalizmus elmélete¹²

I.

Nacionalizmusunk korszakolása

Anélkül, hogy elmerülnék történelmünkben és lázadó *testvérkéinkre*¹³ vagy más kevésbé emlékezetes rebellekre hivatkoznánk, maradjunk csak a modern kornál, melynek kezdetét jelezi Antolín Faraldo¹⁴ fellépése 1844-ben, aki vállalkozott arra, amire előtte még senki: meghatározva az egyes jegyeket, melyek a galego regionalizmus korszakait jellemezték, kimondta: még kevesen vagyunk, akik *nacionalizmusról* beszélünk, de napról napra többen leszünk. Az egyik A Coruña-i regionalista pedig, nemrégiben mozgalmunkról írva, elkülönítette egyes történeti korszakait.

Eszerint nacionalizmusunk először irodalmi volt és romantikus, úgy 1855-ben, mikor Vicetto¹⁵ és Murguía¹⁶ a közönség elé lépett; aztán, 1892-től Alfredo Brañas¹⁷ nyomán gazdasági jelleget öltött; 1907-ben agrárius volt, a *Solidaridá Gallega*¹⁸ által; és politikai lett 1917-ben. Ezeknek az eltérő szakaszoknak a vizsgálata fontos tényekre világít rá.

Először. A nemzet-lét igénye Galíciában a 19. század első felében került felszínre, talán lázadásként egy, a realitással szemben érzéketlen korszak eszméi ellen, melyek sürgették a kulturális sokszínűség eltüntetését és a törvényi uniformizálást.

Másodszor. Ahogy múlik az idő, a galego valóságnak egyre újabb rétegei tárulnak fel, mert e részek is megmutatják az életünk teljességét átható fogyatékoságokat.

Harmadszor. A galego nacionalizmus eredete romantikus, vagy, ha tetszik, a középkorra tekintő és historizáló, szemben a 19. századi filozófusok *a priori* politikai és társadalmi rendszereivel.

Negyedszer. A nacionalizmus mindvégig elsősorban az értelmiség ügye maradt anélkül, hogy bővebb tudást szereztünk volna az alsóbb rétegek vágyairól.

No igen, nacionalizmusunkkal elődeink nyomában haladunk, és bár nem távolodunk el tőlük nagyon, hiszen magunk is romantikusok és historizálók vagyunk, mégsem azonosulhatunk velük teljesen. Ennek pedig három oka van: először is az, hogy a mi nacionalizmusunk a galegolétnek nem csupán egy-egy aspektusát helyezi előtérbe, hanem egyszerre mindenre kiterjed; másodsor, mi nem elégszünk meg az ő követeléseikkel: mi galego mivoltunkban mohóbbak vagyunk; és harmadszor, mi gondolkodásmódunkat jelenünk huszadik századiságával kívánjuk átítatni, és hazánkból ki akarunk söpörni minden 19. századi filozófiát.

Ezért mondhatjuk tehát, hogy nacionalizmusunk *teljes, radikális és huszadik századi*.

II.

Mit is jelent a „huszadik századiság”

Mi, ourensei nacionalisták ma is érvényesnek tartjuk a gondolatot, amit neosófiaí folyóiratunk első számának¹⁹ *Beköszöntőjében* kifejtettünk: „Meggyőződésünk, hogy a modern ember joga és kötelessége a dolgokat a korábitól eltérő módon interpretálni, új értelmet keresve mindenben, újszülött lélekkel szemlélve a világot. Napjainkban egyesek érzékenysége oly kifinomult, hogy százával találunk új, korábban fel sem merülő lehetőségeket a felemelkedésre. Így születik bennünk, huszadik századi emberekben az a világszemlélet, mely semmiben sem rokon az elmúlt, korlátolt századéval. Eddig friss lelkünkkel a múltban éltünk, de a mostani világháború nagy, véres csapásából a nyugati lélek talán megifjodva kerül ki majd, amint egy új hit jegyében születik újjá.

Tehát sem a művészet, sem a tudomány, sem a morál nem ugyanaz már, mint apáink idejében volt, hiszen kibontakozott egy újfajta bölcsesség, a mi legfőbb hajtóerőnk, és ezért nevezük a *La Centuriát neozófiaí* lapnak, ami annyit tesz, hogy mint valódi e századi folyóirat azokra az új eszmékre reflektál, melyek a háború előtt kezdtek meghatározóvá válni a dél-amerikai gondolkodásban.”²⁰

Xenius,²¹ a nagy katalán, aki hasonlóan vélekedik, mint mi, a következőket mondja egy hozzánk intézett levelében: „Igen, valóban van egyfajta új érzékenységünk, mellyel felfedezzük a tegnap még nem ismert formákat. Figyeljék csak meg például (erre már korábban is rámutattam), ha napjainkban egy értő néző vagy olvasó elé régebbi korok könyve kerül, vagy megáll egy múzeumi kép előtt, érzi, majd megéri azt, anélkül hogy a szociológiához kellene fordulnia, vagy rekonstruálnia kellene a kort, amelyben a mű született, ellentétben azzal, ahogy ez még Taine²² idejében szükségesnek látszott.

Őnök *neozófiának* nevezik az érzékenység eme új formáit; én már korábban is ajánlottam, és ezúttal ismét javaslom a kronologikus meghatározást, a *huszadik századiságot*. A két kifejezés hasonló módon óvatos: hiszen korunk szellemiségét a tendenciák értékelésével még nem lehet jellemezni (a folyamatosan változó színen magunk is szereplők vagyunk, s nincs kellő távlatunk az ítéletalkotáshoz), csak annyit tehetünk, hogy egyszerűen számba vesszük a különbségeket és újdonságokat.”

Mi nem vagyunk olyan óvatosak, mint Xenius. Számunkra az említett különbözőség olyan jelentős, az újszerűség annyira új, hogy már nem értjük azokat, akik úgy gondolkoznak, mint a 19. századiak, vagyis azok, akik – ahogy a közelmúltban a *Noroeste*²³ írta – a politikát a moreti²⁴ diskurzus alapján, a filozófiát pedig González Serrano²⁵ értekezései alapján tanulmányozzák. Mindennek az az oka, hogy ők filozófián nevelkedtek, mi pedig a történelmen, és ez a két diszciplína egymástól különböző, homlokegyenest ellentétes módon tükrözi a valóságot.

A filozófián nevelkedett ember *statikusnak* látja a világot, mintha kezdettől fogva állandó volna, szabályosan és változatlanul működne, örök törvények irányítása alatt. A szintetizálásra törekvő tudomány és a filozófia ezen a tévedésen alapszik. Így a 19. század embere, a racionalista, abban hisz, hogy tudományos módon megismerhető a valóság, és elméleteket meg törvényeket rendel az elvont és mitikus emberképhez, melyet maga alkotott, mint a haladás vagy a szükségszerű fejlődés mítoszát és még annyi mást.

Mi, akik történelmen és kritikán nevelkedtünk, már nem hiszünk a szükségszerű fejlődésben, sem a haladásban, sem a természeti törvényekben, mert tudjuk, hogy mindez a saját elménk szülötte, ahogy azzal is tisztában vagyunk, hogy a tudományos ismeret sem lehet másmilyen, csak viszonylagos és ideiglenes, és hogy a racionalizmus a nyugati mentalitás fogyatékosága, ami talán – minthogy a gondolat a nyelv terméke – speciálisan az ideurópai nyelvek struktúrájának köszönhető.

A világról alkotott *statikus* képzetet bennünk a *dinamikus* képzet váltotta fel, mely a fejlődés keleti felfogásán alapszik. A mi tudományunk a történelem; a konkrét valóságot tanulmányozzuk, és állítjuk, hogy az absztrakciónak éppen a nem-lét az elválaszthatatlan tulajdonsága.

III.

Galícia konkrét problémái

Nézzünk mindjárt egy példát arra, hogyan is látjuk mi ezt a kérdést. Egyikünk, a huszadik századiak közül való Arturo Noguero²⁶ *A nosa política* (A mi politikánk) című cikkében a következőkben jelölte meg a nemzetünk számára legégetőbb problémákat – megszámozom őket, mert a továbbiakban így hivatkozom rájuk:

I. Milyen körülmények és tulajdonságok határozzák meg a galego faj jellegét?

II. Megfelel-e a galegónak, hogy továbbra is agrár nemzet maradjon, vagy éppen ellenkezőleg, jobb lenne, ha iparos és kereskedő nemzeté válna?

III. Fontos-e Galíciának, hogy fennhatóságát kiterjessze a Leóni Királyság északi részén lévő szénlelőhelyekre?²⁷

IV. Megfelel-e Galíciának, hogy továbbra is fenntartsa a Spanyolországgal meglévő perszónáliót.²⁸

V. Mi sürgetőbb Galíciában: a *foro*²⁹ megszüntetése vagy a kikötők átalakítása és a tervezett vasútvonalak kiépítése, hogy a háború után megfeleljenek a nemzetközi tengeri kereskedelemnek?

VI. Mire kell előbb figyelmet fordítani, a *foro* problémájára, vagy a kertekben az elromlott öntözőrendszerek helyreállítására?

VII. Mi áll inkább érdekünkben, a kormányforma vagy az alkotmányos rendszer megváltozása?

VIII. Mi a fontosabb nekünk, a mezőgazdasági szövetkezetek erősítése, vagy az, hogy elismerjék a helyi önkormányzatokat mint jogi személyeket?

Ezek a jelenleg legaktuálisabb kérdések tisztán galego szempontok szerint fogalmazódtak meg. Mikor Nogueroł úr felveti őket, a mai, konkrét galíciai valóságból indul ki, és nincs tekintettel azokra a megfontolásokra és elméletekre, melyek nem vonatkoznak kifejezetten ránk. Nogueroł úr Galícia problémáit teljességgel objektív és tudományos módon szemléli, és nem kíván azzal foglalkozni, vajon hogyan lehetne a legracionálisabban, vagy ha tetszik, a legkönnyebben megoldani őket, ily módon Nogueroł szakít minden jelenlegi politikai koncepcióval; és jó, hogy szakít velük: egyenesen a lényegre tér, anélkül, hogy az általános kérdéseknél hosszan időzne. Ilyen a modern ember gondolkodásmódja, azé, aki nem ismeri a biztos receptet, csupán kérdez.

Mert számunkra nem fontos, hogy mit mondanak Galícián kívül, és nem lehetünk tekintettel egyetlen párt érdekeire vagy megoldási javaslataira sem. Akár akarják, akár nem, nekünk kell irányítanunk őket, úgy, hogy kénytelenek legyenek beépíteni saját programjukba a mi elképzeléseinket...

És most vizsgáljunk meg egyet azok közül a problémák közül, melyeket Nogueroł úr felvet. Mégpedig a IV-es számút.

IV.

A két Spanyolország

Galícia jelenleg egy politikai realitás része: Spanyolországé.

És mi most azt kérdezzük: milyen is ez a Spanyolország? A modern spanyol gondolkodás Ortega Gasset³⁰ által azt feleli erre, hogy két Spanyolország van: a vitális Spanyolország, mely az ibériai nemzetiségek összessége, és a hivatalos Spanyolország, vagy másként a jelenlegi spanyol állam, mely ellenszenvet vált ki minden spanyolból. Hangsúlyozzuk, hogy e két Spanyolország között alapvető különbség van.

A spanyol állam, melyet az ibériai nemzetek szabadságának rovására hozott létre az osztrák despotizmus, és amely hamarosan szövetségesre talált a francia forradalom apriorista alapelveiben, egy olyan elaggott, ám agyafűrt politikai gépezet, melynek jellegzetes tulajdonsága a rossz hatékonyság. Már egy jó ideje mi mindannyian felismertük, hogy a spanyol állam csupán arra szolgál, hogy a kormányzati körök zsarnokságát, hozzá nem értését és önkényeskedését fenntartsa.

Másképpen nem is maradna fenn egy olyan állam egysége, mely mindenáron centralizált, uniformizált és homogenizált szervezettel és törvényekkel akarja kormányozni a nemzetiségek heterogén együttesét. Az ilyen állam nem egyszerűen azért nem hatékony, mert nem alkalmazkodik a realitásokhoz, hanem azért sem, mert nemzetiségeinek lehetetlenné teszi, hogy részt vegyenek saját problémáik megoldásában.

Az állam nem más, mint a filozófiába vetett hit; a középkor élő struktúráit lebontva a királyok abszolút hatalma hozta létre, akik eszméiket a bolognai jogászok által felfrissített római jog rendszeréből merítették. Az ügyvédek, mint mételty a társadalom testén, fokozatosan metafizikai formulákra redukálják az életet, hogy megfojtsák a szabadságot, és ők voltak azok, akik kitalálták a törvény előtti egyenlőség elvét, ami a jogtalanságnak és a rossz kormányzásnak a legrafináltabb formája. Mert nem beszélhetünk egy nép kormányzásáról ott, ahol mindenki csak engedelmeskedik ahelyett, hogy mindenkinek jó lenne a közérzete: a *kormányznak*, galego felfogás szerint, azt kell elősegítenie, hogy mindenki boldogulhasson.

Akarjuk-e tehát, hogy Galícia elszakadjon Spanyolországtól? A válaszadáshoz a két Spanyolország-értelmezésre kell visszautalnunk: a hivatalos Spanyolország tekintetében a felelet: igen. Azt akarjuk, hogy tűnjön el az egységes állam, az agrém-állam, amelyben sem Galícia, sem Ibéria más népei nem akarnak és nem is tudnak tovább együtt élni. Nem kívánjuk tiszteletben tartani a spanyol államnak egyetlen olyan intézményét sem, amely előzőleg el nem ismeri Galícia integritását.

A vitális Spanyolország tekintetében azt feleljük, nem. Olyan Galiciát tervezünk, mely része az élő, színes és gazdag ibériai valóságnak, és része egy olyan eljövendő, erős spanyol konföderációnak, ahol a szabadon egyesült demokráciák autonóm módon, maguk határoznak minden olyan kérdésben, mely saját problémáikat érinti.

Mindezek alapján már megadhatjuk a VII., az alkotmányreformot érintő kérdésre a választ, mely lényegében benne foglaltatik a küldöttek gyűlésének³¹ ismert határozatában.

Jegyzetek

¹ *García de Cortázar – González Vesga*: Spanyolország története. Ford.: Lakatos Zsuzsa, Renteria Anikó, Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 388.

² Ezt a „kb. nyelvművelő közösség” kifejezéssel értelmezi Pál Ferenc, *Luís G. Tosar* Tegnapi és mai galego költők című írásának fordításakor. Parnasszus IV. évfolyam 4. szám, 2000. tél, 90.

³ A kiáltvány szövegéből idéz *Ramón Villares*: História da Galiza. Lisszabon, Livros Horizonte, 1991. 162.

⁴ Uo. 161.

⁵ *Fernand Braudel*: A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában. Ford.: R. Szilágyi Éva. Budapest, Akadémiai Kiadó–Osiris Kiadó, 1996. II. köt. 705.

⁶ Vö. *Xosé M. Salgado*: O grupo «Nós». O Seminário de Estudos Galegos. COLÓQUIO/Letras, 1995. 137/138. sz. 93–114.

⁷ A magyar olvasó is találkozhat az említett szerzők némelyikének műveivel, ha kezébe veszi a nemrégiben megjelent galego irodalmi összeállításokat pl. a Parnasszus 2000. tél 89–140., Magyar Napló 2003. november 36–53.

⁸ Vö. például *Antón Villar Ponte*: O Camiño Direito. In: Prosa política no tempo das Irmandades da Fala. Vigo, Edición de Lourenzo Fernández Prieto, Manuel M. Barreiro, AS–PG, 1996. 143–146.

⁹ Vö. Diccionario da Literatura Galega. I. Autores, II. Publicacións periódicas. Coordinación: Dolores Vilavedra. Galaxia, 1995. II. köt. 333.

¹⁰ Vö. Prosa política... i. m. 100.

¹¹ Vö. *Xosé M. Salgado*: i. m. 104.

¹² Ez az írás először az *A Nossa Terra* című folyóiratban jelent meg 1918. július 20-án. A fordításhoz a Prosa política... i. m. kötetben közölt szöveget használtuk. Az alábbiak fordítói jegyzetek.

¹³ Utalás a történelmi Irmandade mozgalomra.

¹⁴ Antolín Faraldo Asorey (1822–1853) publicista, politikus. Ő volt az első, aki megkísérelte, hogy a galego nemzeti mozgalomnak, még provincialista szakaszában, strukturált ideológiát dolgozzon ki. Ezt elsősorban a kelta eredet keresése, a galego terület történelmi hagyományon alapuló körülhatárolása és az önrendelkezés kérdése határozta meg.

¹⁵ Benito Vicetto Pérez (1824–1878) író, történész. A galego provincializmus kiemelkedő alakja.

¹⁶ Manuel Martínez Murgía (1833–1923) író, újságíró, történész, a galego történetírás egyben a galegizmus legjelesebb 19. századi alakja.

¹⁷ Alfredo Brañas Menéndez (1859–1900) jogász, közgazdász, író publicista. Murgúa mellett a galego regionalizmus korszakának másik jelentős alakja, a katolikus-tradicionalista, antiliberalis irányzat vezető teoretikusa.

¹⁸ A Solidaridad Galega 1907-ben jött létre A Coruña-ban, politikailag meglehetősen heterogén választási szövetségként. Társadalmi bázisát elsősorban a politikai szerepet kívánó középrétegek jelentették. Programjában erős volt a decentralizációs és agrárius jelleg. 1912-es megszűnése után is hatással maradt a galego politikai és szellemi életre, hidat képezve a galegizmus regionalista és nacionalista periódusa között.

¹⁹ Az ourensei *La Centuria* című folyóirat 1917. júniusi száma.

²⁰ A 19–20. század fordulóján a dél-amerikai országokban a kontinentalizmus újrafogalmazása mellett a nemzeti öntudatra ébredés problematikája, a nemzeti karakter (sajátos etnikai háttérrel) és a szuverenitás kérdése foglalkoztatta leginkább a gondolkodókat. A művészetben elsősorban a korabeli európai irányzatok és a nacionalizmus adta az inspirációt. A világ élvonalához való felzárkózás vágya pedig szorosan összekapcsolódott az oktatás fontosságának pozitívista eszméjével. A jelentős galego kivándorlás révén a galíciái szellemi élet szoros kapcsolatban volt Dél-Amerikával.

²¹ Eugenio d'Ors y Rovira (1881–1945) filozófus, kritikus. A noucentisme (a huszadik századiság), azaz a 20. század eleji katalán modernizációs program kiemelkedő képviselője, aki 1906-tól a *La veu de Catalunya* hasábjain Xenius néven publikálta Glosari de Xenius című cikksorozatát.

²² Hyppolyte-Adolphe Taine (1828–1893) francia pozitívista gondolkodó. A művészet filozófiája című műve magyarul is olvasható.

²³ El Noroeste 1896 és 1919 között A Coruñában megjelenő galego regionalista és katolikus napilap, mely gyakran foglalkozott a kultúra, az irodalom kérdéseivel.

²⁴ Segismundo Moret y Prendergast (1838–1913) közgazdász, liberális politikus, szónok, tanár. Az 1860-as évektől a spanyol politikai élet jelentős figurája. Több kormányban gyarmatügyi, valamint pénzügyminiszter, 1905–1906-ban miniszterelnök, később házelnök.

²⁵ Urbano González Serrano (1848–1904) filozófus, esszéista, irodalomkritikus, parlamenti képviselő. Neopositívista, racionalista és szabadelvű gondolkodó.

²⁶ Arturo Noguero Burján a *La Centuriában* közzétett szociológiai, politikai jegyzeteit spanyolul írta. Jelentős programadó esszéje 1917-ben jelent meg a *La Patria* hasábjain. Vö. Diccionario da Literatura Galega. i. m. II. köt. 104. és www.galegos.info.

²⁷ A Leóni Királyság történeti fogalom, kora középkori államalakulat az Ibériai-félszigeten. Az önálló galego királyság 1126-ban szűnt meg, mikor Afonso Reimúndez hármas monarchiában egyesítette Leónt, Kasztíliát és Galíciát. Az spanyol egyesítési folyamatot követően pedig (Castilla y) Leónról már mint tartományról, illetve régióról beszélhetünk. Spanyolország leggazdagabb szénlelőhelyei az astúriai után a palenciai-leóni és a cordobai. Bővebben ld. *García de Cortázar–González Vesga*: i. m. 349. és térképmelléklet, illetve *Historia Xeral de Galicia*. Vigo, Edicións A Nosa Terra, 1997.

²⁸ Az 1873–1874-es Első Köztársaságot követő restauráció után Galícia ténylegesen egy alkotmányos monarchia, a Spanyol Királyság része. A galegizmus képviselői a történeti előzményekre hivatkozva, a középkorban gyökerező jogfolytonosság alapján kérdőjelezik meg a politikai keretet. Felbonthatónak vélik a többlépcsős perszonáluniót. Mind V. Károly császár (azaz I. Károly spanyol király 1516–1556) egyesített spanyol monarchiáját, mind a már említett Afonso Raimúndez 12. századi „impériumát”. Így végső soron Galícia fénykorához, a dicsőséges compostelai időszakhoz nyúlnak vissza.

²⁹ A feudális társadalmat szabályozó legfontosabb bérleti rendszer Galíciában, mely az urak és a parasztok viszonyát rendezte a 12. század végétől. Hosszú időre szóló szerződés formájában rögzítette a földhasználatért járó terményben meghatározott bérleti díjat vagy szolgáltatást. A rendszer mindkét félnek előnyös volt, hiszen állandóságot, kiszámíthatóságot biztosított a tulajdonosnak, és bizonyos szabadságot és védelmet adott a földművesnek, de hosszú időre konzerválta a személyi függést és a földtulajdonviszonyokat. Megszüntetésére csak 1926-ban került sor. Vö. *Ramón Villares*: i. m. 61–63.

³⁰ José Ortega y Gasset (1883–1955) madridi filozófus, a modern kori spanyol bölcsélet egyik legjelentősebb alakja, a filozófiai esszé műfajának kiváló művelője. Hasonló témát érint magyarul is olvasható írásaiban pl. *Két történelmi esszé*. Ford. Farkas Géza. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1983.

³¹ Risco itt az Asambrea de Parlamentariosra, azaz a küldöttek gyűlésére utal, mely 1887-ben ült össze Lugóban, azzal a céllal, hogy megvitassa azt az alkotmánytervezetet (Proyecto de Constitución para el futuro Estado Galaico), melyet 1883-ban dolgozott ki a galego föderális tanács. A 100 cikkelyből álló dokumentum proklamálta a galego állam szuverenitását, és definiálta a hatalmi ágakat reprezentáló szerveket: a galego nemzetgyűlést mint a törvényhozás, valamint az öttagú tanácsot mint a végrehajtó hatalom szervét.

/Bevezető, fordítás, jegyzetek: Szilágyi Ágnes Judit/